

MONICA WOOD

DJEČAK  
KAKVOG NEMA

Prevela s engleskoga  
Morana Šimat



Zagreb, 2017.

Naslov izvornika

Monica Wood

**THE ONE-IN-A-MILLION BOY**

Copyright © 2016 by Monica Wood

By arrangement with the author. All rights reserved.

Copyright © za hrvatski prijevod Morana Šimat i Znanje d.o.o. 2017.

Sva prava pridržana. Ni jedan dio ovog izdanja ne smije se umnožavati ili javno reproducirati u bilo kojem obliku bez prethodnog dopuštenja nakladnika.

*Joeu Siroisu*  
*koji je upotpunio našu obitelj*  
*i*  
*Gailu Hochmanu*  
*koji je prošao cijeli taj put*

## Bilješka spisateljice

U *Dječaku kakvog nema* naći ćete popise svjetskih rekorda većinu kojih sam sastavila iz raznih izdanja Guinnessove knjige rekorda. Osim četiriju očitih iznimaka, imena i pothvati stvarni su i javnosti poznati. I oni i Guinnessova knjiga rekorda, međutim, poslužili su mi da izvezem svijet koji je samo plod moje mašte. U međuvremenu, dok sam ovu knjigu pisala i objavila, neke od tih rekorda vjerojatno su potukli noviji. Proučila sam i internetsku stranicu Skupine za gerontološka istraživanja, organizacije koja prati najstarije ljude na svijetu. U priči se nakratko pojavljuje i David Crosby, stvarni glazbenik čiji je lik u knjizi također izmišljen.

PRVI DIO

*Brolis* (Brat)

\* \* \*

Ovo je gospođica Ona Vitkus. Ovo je njezina životna priča snimljena na magnetofonskoj vrpici. Prvi dio.

Je li uključen?

...

Ne mogu na sve to odgovoriti. Ostat ćemo ovdje do sudnjega dana.

...

Odgovorit ću ti na prvo, ali to je sve.

...

Rodila sam se u Litvi. Devetstote. Mjesta se ne sjećam. Možda, možda se, ali vrlo, vrlo mutno sjećam nekih domaćih životinja. Konja ili neke druge velike zvjerkе. Bijele, na točke.

...

Možda krave.

...

Pojma nemam koja vrsta krava živi u Litvi. Ali kao da se prisjećam — znaš one točkaste mliječne krave kojih ima posvuda?

...

Holštajnice. Hvala. O, da, i trešnjinih stabala. Krasnih trešnjinih stabala koja su u proljeće poput sapunice. Velika, pjenasta, rascvjetana.

...

Onda dugoga puta, pa putovanja brodom. Toga se na djeliće sjećam. Milijun ti je pitanja na tom papiru...

...

Pedeset, da. Dobro. Samo kažem, ne moraš ih postavljati po redu.

...

Jer životna priča nikada ne počinje na početku. Zar te u školi ništa nisu naučili?

## 1. poglavlje

Čekala je njega — ili nekoga — iako se nije unaprijed najavio. »Gdje je dječak?« Doviknula je s trijema.

»Nije mogao doći«, odgovorio je. »Vi ste gospođa Vitkus?« Došao joj je napuniti hranilice za ptice, iznijeti smeće i odvojiti šezdesetak minuta za održavanje njezina imanja. To je barem mogao.

Mrzovoljno ga je promatrala, lica nalik smežuranoj jabuci s kojeg se isprala sva boja osim boje u tim malim, nemirnim, pronicavim očima. »Ptice su mi ogladnjele«, rekla je. »Ne mogu po ljestvama.« Glas joj je pucketao poput staklenih krhotina pod nogama.

»Gospođa Ona Vitkus? Ulica Sibley, broj četrdeset i dva?« Još je jedanput provjerio adresu; dva je puta presjedao da autobusom stigne s drugog kraja grada. Na šumovitom rubu slijepe ulice smjestila se zelena prizemnica, udaljena dva bloka kuća od trgovine kućnim potrepštinama Lowe's i svega nekoliko koraka od pješačke staze. Zastavši na kolnom prilazu Quinn je mogao čuti i ptice i promet.

»Gospođica«, bahato je uzvratila. Razaznao je posve slabašan tračak nekog naglaska. Dječak to nije spomenuo. Vjerojatno se dogejala preko otoka Ellis s ostalom svjetinom. »Ni prošli tjedan nije došao«, rekla je. »Ti dječaci ne drže ni do čega.«

»Ja tu ne mogu ništa«, odvrati Quinn, odjedanput oprezan. Trebao je zateći umiljatu osobu, rumenih obraza. S tim turobnim cvjetnim lijevama, stršćim šiljastim krovnim kućicama i pokrovom boje slame kuća je bila nalik vješticijoj.

»Te bi dječake trebali učiti da budu poslušni. Spremni i ljubazni i poslušni... Ljubazni i poslušni i...« Lagano se lupnula po čelu.

»Čisti«, ponudi joj Quinn.

Dječak je otišao: otišao s ovoga svijeta, iz čista mira. Ali Quinn to nije mogao izgovoriti.

»Čisti i čestiti«, rekla je žena. »To obećavaju. Daju riječ. Mislila sam: taj je pravi.« Opet slabi prizvuk naglaska: nešto šuštavo u suglasnicima, ništa što bi obično uho primijetilo.

»Ja sam mu otac«, izusti Quinn.

»Shvatila sam.« Promeškoljila se u prošivenoj jakni. Na glavi je imala i kapu s coflekima iako je bilo dvadeset i pet stupnjeva, kasni svibanj, i sunce je sijalo. »Je li bolestan?«

»Nije«, rekao je Quinn. »Gdje je ptičja hrana?«

Starica zadršće. Njene noge zarobljene u čarapama podsjećale su na drške za grablje zabodene u crne cipelice. »Otraga u spremištu«, odgovorila je. »Pokraj vrata ako je dječak nije premjestio. Ima on svoje mušice. I ljestve su tamo, također. Visoki ste. Možda vam neće ni trebati.« Odmjerala je Quinna kao da kani pobjeći u njegovoj odjeći.

»Ako spustim hranilice«, predložio je, »mogli biste ih sami napuniti.«

Zabila je šake u bokove. »Baš me to uzrujava«, reče. Odjedanput je zvučala kao da je na rubu suza, potpuni i neočekivani obrat koji je natjerao Quinna da brže-bolje obavi što je naumio.

»Idem po hranu«, rekao je.

»Bit ću unutra.« Kvirgavim prstom pokaže prema vratima. »I kroz prozor mogu nadgledati.« Izgovorila je to sa žarom posve suprotnim njenom krhkom tijelu i Quinn je prvi put posumnjao u Belline riječi da Ona Vitkus ima 104 godine. Otkako je dječak umro, za Bellu je stvarnost postala prilično rastezljiv pojam. Quinna je užasavala njena tuga, strahovao je da bi je mogla promijeniti. Želio ju je zaštititi, ali nije imao dara za ni za kakve druge složenije međuljudske radnje osim poslušno izvršavati naredbe u znak kajanja. Tako je i završio ovdje, na zapovijed svoje dvaput bivše supruge, da dovrši dobro djelo njihova sina.

Vrata spremišta s kojih se ljuštila boja bila su dvostruka i lako su se otvarala. Doimalo se da su okovi nedavno nauljeni, a unutra pak ljestve s puknutom prečkom. Vonjalo je na životinju — ne na psa niti na mačku, na nešto sitnije; miševe, možda. Ili mršave, olinjale, zubate



štakore. Vrtni alat, sav zahrđao, visio je ukoso na zidu preko puta, a šiljci, zupci i oštrice stršali su prema naprijed. Razmišljao je kako li se sve dječak mogao ozlijediti na tom tjednom milosrdnom pohodu: grede, nagrižene crvima, vrebale su u zasjedi prijeteći da će pasti — izviđačka verzija lažnog oglašavanja.

Ali dječak se nije ozlijedio. Bio je, prema vlastitim riječima, »nadhnut«.

Quinn je sjemenke pronašao u plastičnoj kanti koju je prepoznao. Nekad je u njoj bilo dvadeset litara razrijeđene gipsane žbuke kojom je popravio zidove u Bellinoj garaži — prije njihova konačnog rastanka, prije nego što je njegov prostor za probe ponovno pretvorila u skladište razrjeđivača za boje, biljnih otrova i rezervnih guma. U kanti je Quinn našao golemu lopaticu, sjajnu i crvenu boje trešanja, veselu poput rekvizita u Božićnoj predstavi. Na obližnjoj polici spazio je još devet lopatica, potpuno jednakih. Dječak je volio gomilati. Čuvao je neobjašnjive stvari. Dan uoči pogreba Belle je otvorila vrata dječakove sobe dopustivši Quinnu da je razgleda ako želi, ali da ne miče ništa, ne dira ništa. Pa je brojio. Ptičja gnijezda: 10; primjerci *Starog Žučka*: 10; kasice prasice: 10; izviđački priručnici: 10. Imao je štapića od lizalica, žirova, majušnih špula kakve nalazimo u ženskim šivaćim priborima, sve poredano uokrug u urednim hrpicama od po deset. Jedno računalo, deset podložaka za miša. Jedan pisaći stol, deset pernica. Gomilanje je, tvrdila je Belle, opravdan otpor ocu čija pažnja kaplje kao voda iz pokvarene slavine. »Shvati«, rekla mu je jedanput. »Zašto bi jedanaestogodišnje dijete ustrajno stvaralo zalihe stvari koje mu trebaju?«

*Jer nešto s njim nije u redu*, prešutio je Quinn. Ali toga svečanoga dana sobu su promatrali u tišini. Dok je Belle izlazila iz sobe ispred Quinna, Quinn je dlanom dohvatio dječakov dnevnik — jednu jedinu bilježnicu, spiralnog uveza, pet sa sedam inča, crnu — i sakrio je u jaknu. Ostalo ih je devet, još uvijek čvrsto zamotanih u prozirnu prijanjavu foliju.

Dok je teglio ptičju hranu prema hranilicama gospođice Vitkus, zamišljao je ostale iz izviđačke skupine kako veselo čine dobro mnogo privlačnijoj vrsti sirotinje, onoj koja plete ružičaste prekrivače. Izviđački vođa, Ted Ledbetter, srednjoškolski učitelj i samohrani otac koji tvrdi da obožava pješaćiti po šumama, vjerojatno je gospođicu Vitkus utrapio

upravo djetetu koje se po svoj prilici neće buniti. Ona sad lupka po prozoru pokazujući kretnjom Quinnu da se lati posla.

Između kuće i velike breze gospođica Vitkus objesila je devetometarski konop za rublje koji je okitila hranilicama za ptice. Na visini od oko dva metra njemu ljestve nisu trebale, ali dječaku, malenom kakav je bio on, patuljčiću tanahnih kostiju jesu. Quinn je također bio mali u jedanaestoj da bi sljedeće ljeto suknuo uvis tako naglo da ga je doslovce boljelo i da je prerastao svu odjeću. Možda bi i dječak bio visok. Visoki gomilatelj, visoki brojač čudnovatih stvari.

Quinn je krenuo od zadnjeg stabla i čim je otvorio prvu hranilicu, ptice su počele obasjavati, razlistavati njegove drhtave grane. Sjenice, nagađao je. Sve novo što je naučio u posljednja dva tjedna naučio je iz pažljivog, pravilnog, upravo staračkog rukopisa svojega sina. Budućeg »orla«, nositelja najvišeg čina među izviđačima, tog tajanstvenog ploda Quinnovih neodgovornih bedara, jer dječak je, tako piše u dnevniku, naumio zaslužiti značku za poznavanje ptica.

Gospođica Vitkus podigne prozor. »Misle da ste vi dječak«, doviknula mu je kad su ptice dolepršale. »Ista jakna.« Svjež mu se zrak probio do pluća, bezobziran i nemilosrdan. Gospođica Vitkus ga je promatrala u džemperu nabranom preko ispuhanih prsiju. Kad nije uzvratilo, treskom je spustila prozor.

Nakon što se riješio hranilica i progurao kosilicu preko travnjaka Quinn se vratio pred kuću gdje ga je na vratima čekala gospođica Vitkus. Kose vrijedne spomena nije bilo, svega pokoje bjelkasto klupko koje ga je podsjećalo na maslačke. »Poslije mu dam kekse«, reče ona.

»Ne, hvala.«

»To ide u rok službe.«

Pa je ušao, ne skidajući jaknu. Baš kao što je gospođica Vitkus primijetila, bila je posve jednaka onoj koju je nosio dječak: kožnata avijatičarska jakna sa zakovicama u kojoj je Quinn izgledao kao roker, a dječak kao mungos koji se trza kako bi se izbavio iz klopke. Belle ga je u njoj pokopala.

Očekivao je mačke i čipkaste podloške, ali kuća gospođice Vitkus bila je vedra i zračna. Kuhinjska ploha, iako krcata brdom novina s jedne strane, na neditnutim se dijelovima sjajila od bjeline. Slavina je na sudoperu blistala. Kuća je izvana nekoć sigurno bila nalik ostalim

kućama u ulici — uspravna, dobro postavljena i uokvirena urednim zelenim travnjacima — ali je ona očito više nije bila sposobna održavati.

Stol joj je bio raščišćen i na njemu nije bilo ničeg osim dva rasparena tanjurića, kutije kekasa u obliku životinja, snopa karata i para ružnih naočala za čitanje iz dućana. Stolice su mirisale na limunsko laštilo. Mogao je zamisliti da se dječaku ovdje sigurno sviđalo.

»Čuo sam da imate sto četiri godine«, odvažio se Quinn, uglavnom zato da prekine šutnju.

»I sto trideset i tri dana.« Dijelila je kekse u obliku životinja, po jedan na svaki tanjur, opet po jedan, pa opet, kao da dijeli karte. Mlijeka očito nema.

»Ja imam četrdeset i dvije«, rekao je. »Pretvoreno u glazbeničke godine, to je osamdeset i četiri.«

»Izgledate starije.« Motrila ga je zelenkastim očima koje su svjetlucale. Dječak je svojim bezgrešnim pravopisom zapisao: *Gđica Vitkus izrazito nadahnjuje svojom čarobnošću i NEVJEROJATNIM životnim događajima!!!* Dnevnik je imao dvadeset i devet stranica, kronološko nabranje popisa isprekidano kratkim, živahnim zapisima iz svijeta gospođice Vitkus, njegove nove prijateljice.

»Pomaže li vam netko?« zapitao je. »Osim izviđača?«

»Obroke dobivam dostavom«, rekla je. »Hranu trebam nasjecati i prekuhati, ali me spašava dućana.« Podignula je keks u obliku dinosaura. »Ovako oni zamišljaju poslasticu.« Ponovno ga je promotrila. »Vaš mi je dječak rekao da ste slavni. Jeste li?«

Nasmijao se. »U svojim snovima.«

»Kakvu glazbu svirate?«

»Sve osim jazza. S jazzom se morate roditi.«

»Elvisa?«

»Svakako.«

»Kaubojske pjesme?«

»Ako me lijepo zamole.«

»Uvijek mi se sviđao Gene Autry. Perryja Coma?«

»I Perryja Coma i Genea Autryja i Led Zeppelin i reklamne pjesmice za mačju hranu. Ako plaćaju.«

»Led Zeppelin nikad nisam čula, ali sam se nagledala reklama za mačju hranu.« Nekoliko je puta žmirnula. »Znači, Katica za sve.«

»Najamnik«, odgovori. »Tako ostajete u poslu.«

Opet ga je proučila. »Onda ste sigurno prilično nadareni.«

»OK sam.« Što li joj je dječak ispričao? Osjećao se kao kukac proboden iglom. »Od svoje sedamnaeste stalno radim.«

Na to nije nadodala ništa.

»Mislim, kao gitarist. Uglavnom radim kao gitarist.«

Opet ništa; pa je Quinn naglo promijenio temu. »Engleski vam je izvrstan.«

»Zašto ne bi bio? Sto godina živim u ovoj zemlji. Trebate znati da sam bila tajnica školskog ravnatelja. Visoke škole Lester. Jeste li čuli za nju?«

»Ne.«

»Za dr. Masona Valentina? Sjajan čovjek.«

»Ja sam išao u državne škole.«

Prtljala je po svom džemperu, suveniru iz četrdesetih s velikim staklenim gumbima. »Ti dječaci ni u čemu ne ustraju. Imali smo dogovoren posao.« Zabuljila se u njega.

»Mislim da bih trebao krenuti«, reče Quinn.

»Kako vam drago.« Prstima je lupkala po istrošenim kartama kojih kao da je bilo manje nego obično.

»Moj sin kaže da izvodite trikove«, rekao je ne mogavši izdržati.

»Besplatno ne izvodim, ne.«

»Naplaćujete mu?«

»Njemu ne. On je dijete.« Nataknula je naočale — za njezino lice prevelike — i stala proučavati karte.

Dječak je zapisao: *Gđica Vitkus je STRAHOVITO darovita. Može učiniti da karte i novčići NESTANU. I da se opet POJAVE!!! Lijepo se smiješi.*

Upravo je tako govorio u stvarnome životu.

Quinn upita: »Koliko?«

Promiješala je karte promijenivši raspoloženje. »Animirat ću vas«, rekla je; opsjenarsko skretanje pozornosti. Quinn je tijekom godina vidio svakakve fore, a ova je stara koka bila prvak.

»Trik će biti dovoljan«, rekao je pogledavajući na kuhinjski sat.

»Žuri vam se«, rekla je. »Svima se žuri.« Sada je, kao da širi harmoniku, prebacivala karte iz ruke u ruku, ne baš tako dojmljivo kao što je mislila, ali dojmljivo. »U ljeto 1914. pobjegla sam sa cirkuskom družinom i svladala umijeće opsjenarstva.« Oči su joj se podigle, kao da je sama ta riječ izvela čaroliju. »Nakon tri mjeseca vratila sam se kući i otad živjela najuobičajenijim životom kakav se dade zamisliti.« Izraz joj je bio upečatljiv, ali neodređen. »Ovo izvodim da se podsjetim da sam nekad bila djevojčica.« Zacrvenjevši se dodala je: »Vašem sam dječaku štošta ispričala. Previše, vjerojatno.«

S pravom se bojao ovdje doći: dječak je bio svugdje. Quinn nikad nije želio djecu, bio je zbunjen, uglavnom odsutan otac; a sad, u javi dječakove smrti, nije bio ni ledeno oduzet od šoka niti kristalno jasno obuzet tugom nego mu se srce punilo maglovitim i očajničkim skrivenim porugama.

Gospođica Vitkus raširila je karte u lepezu i čekala. Zubi su joj bili dugi, četvrtasti, još uvijek poprilično bijeli, grbavi prsti neobično pokretljivi, nokti sjajni i glatki.

»Pet dolara«, rekao je Quinn vadeći novčanik.

»Čitate mi misli.« Uzela je novčanicu i spremila je u džemper.

Za trenutak Quinn zapita: »A trik?«

Nagnula se preko stola i skupila karte. »Za pet ulazite u šator.« Vidio je što joj je u očima: ljutnja. »Još pet i imate predstavu.«

»To je iznuda.«

»Nisam od jučer«, reče ona. »Sljedeći put dovedite dječaka.«

\* \* \*

Ovo je gospođica Ona Vitkus. Ovo je njezina životna priča na magnetofonskoj vrpci. Još uvijek prvi dio.

Još osamdeset i osam minuta? Na toj spravici?

...

Držim te za riječ. Pucaj.

...

Pa, tu je radio. To je bila dobra stvar. I kopirni strojevi. Čičak-traka. Električni mikser. O, da, i neka čudesna poboljšanja ženskog rublja. Teško je izabrati samo jedan.

...

Onda, krenula bih s automatskom perilicom. Svakako automatska perilica. Ne sjećam se točno kad sam se prebacila. U jednom trenutku trljaš podsuknju na rifljači, u drugom imaš dva tinejdžera i novu novcatu Maytagicu. Ono između je nekako prošišalo.

...

To je to. To je sve što ti imam reći.